

Pjevaju pod prozorom, domaćin ih uvođi, pogosti, a često im se i pridruži u daljem koledanju.

Detaljno se opisuje običaj na zadnji dan stare godine u mjestu Hajdúszoboszló. Navečer 31. prosinca prolazi (najviše glavnom ulicom) mnoštvo djece, mladića, ali i starijih ljudi, te zvoncima, klepkama, željeznim predmetima i pucketanjem bičem podižu paklensku galamu. Po nekima ovaj je običaj star više stotina godina i objašnjava se epizodom iz vremena turskih ratova: neki je čobanin trčeći ulicom vikom najavio dolazak neprijateljske čete i stanovništvo je potjeralo neprijatelja u bijeg. Po drugoj verziji, velika buka koju su podigli stanovnici sela dala je povoda neprijatelju da se povuče, misleći da u selu ima mnogo vojske. Autor otklanja objašnjenje u vezi s Turcima i primjećuje da ovaj običaj nije zabilježen samo u Hajdúszoboszlóu, te se funkcionalno uklapa u krug tradicije evropskih naroda, a kao primjer navodi običaj »buša« Južnih Slavena u Mohaču.

Iz Vojlovice donosi se opis parodije pogreba prilikom sahrane fašnika.

Prikazuju se običaji u vezi s danom sv. Andrije (proricanje o udaji).

U idućem poglavlju prikazuju se igrokazi pod maskom u selu Nádudvar (u svadbi, na prelu, u povodu imendana i dr.).

Prikazuju se običaji darivanja pastira u povodu većih blagdana.

Zatim izvještava o običajima i vjеровanjima oko smrti i pogreba u dva sela iz sjevernih krajeva Mađarske.

Pošto je prikazao nekoliko priča o kralju Matiji i Ladislavu, autor skreće pažnju na priče o kralju Matiji koje se prepričavaju i kod nas.

Na kraju autor donosi skaske o klasju pšenice, posebno pak o uzrocima skraćivanja klasa, te ukazuje na paralele kod gotovo svih slavenskih, a i nekih drugih evropskih i izvanevropskih naroda.

Izlaganja su popraćena instruktivnim fotografijama. Daje se i opširan rezime na njemačkom jeziku.

Autor je iskoristio svaku priliku da ukaže na veze sa susjedima, pa i daljim narodima, posebno evropskim, tako da se kroz cijeli svezak osjeća misao mađarskog etnologa Geze Róheima

(što ga uostalom autor i citira u predgovoru): »Narodi Evrope i ne znaju koliko su duhovno međusobno povezani.«

Bela RÖMER

ETHNOGRAPHIA, A Magyar neprajzi Tarsasag Folyoirata, Szerkeszto FÖLDES LASZLO, LXXXV, Budapest 1974, 2—3, 573 str.

Dvobroj časopisa Mađarskog etnografskog društva pozdravlja istaknutog znanstvenika profesora Sándora Bálinta u povodu sedamdesete godišnjice života. Izbor bibliografije donosi Péter László u istom broju (186 naslova).

Časopis donosi 5 većih i više od 30 manjih studija.

Sándor Bálint piše o ostacima kulta sv. Jurja u narodnoj tradiciji. Iako se poimence spominje i u starim rukopisima, kao što su **Legenda aurea** iz 13. stoljeća i **Érdy-codex** iz 16. st., u narodnim pripovijetkama kod Mađara ne spominje se sv. Juraj po imenu (govori se o vitezu koji ubija zmaja, o crvenom vitezu i dr., op. refer.). Ime mu se, međutim, sačuvalo kod Slovaka i dijelom kod Južnih Slavena. Autor zatim iznosi porijeklo i razvoj kulta i običaja vezanih za Jurjevo.

Imre Katona piše o antitezi u mađarskim narodnim pjesmama (predradnja za stilistiku mađarske narodne poezije). Opsežan rad obrađuje karakteristike i tipove antiteze, strukture antiteze i sadržajne grupe antiteze. Uz svoja razlaganja autor donosi mnogo primjera.

Imre Ferenczi u radu **Predstavljanje kresnika i grabancijaša kod Mađara u Jugoslaviji** poziva se na objavljene rezultate terenskog rada Lajosa Kálmánya u Banatu i na zabilješke dobivene iz Bačke i od Mađara naseljenih u Bosni, kao i na objavljene rezultate terenskog rada Olge Penavin u Vojvodini i u Međimurju, te na gradivo koje je u veljači i ožujku 1973. godine

zabilježio u raznim mjestima Banata, Bačke, Baranje, Podravine i Slavonije. Govori o uvjetima za postajanje kresnika, spominje koje su mu osobine i sposobnosti te kako djeluju kresnik i grabančijaš. Sve prikazuje riječima kazivača, uz navođenja mjesta bilježenja, imena i dobi kazivača. Daje i kratku analizu ovih pojava i upućuje na fundamentalne radove Diószegija i Róheimma.

Antal Juhász opisuje upotrebu i uređivanje kućišta salaša iz okolice Segedina. Poslije povijesnog uvoda i pošto je prikazao kriterije za izbor mjesta budućeg salaša, Juhász opisuje smještaj zgrade za stanovanje i ostalih zgrada i uređaja u dvorištu salaša. Na kraju opisuje promjene nastale u novije vrijeme. Uz rad je priloženo 30 fotografija, 5 tlocrta i jedna zemljopisna karta.

Janka Szendrei upoznaje nas s njemačkom paralelom jednog mađarskog epskog motiva. Na sv. Stjepana (26. XII) mladići obilaze kuće i pjevaju, odnosno recitiraju pjesmu predstavljajući se kao »sluge sv. Stjepana«. Ovaj običaj se do sada smatrao karakteristično mađarskim. Autor iznosi paralelan običaj zabilježen u Vestfaliji početkom ovoga stoljeća. Poziva se na istovjetnost prvoga stiha (jedna od varijacija koje su međusobno vrlo slične):

Mađarski: »Eljöttünk szent István szolgái« (Došli smo, sluge sv. Stjepana)

Njemački: »Hui sind de Stephens-knechte« (Tu su Stjepanove usluge).

U daljoj analizi paralele autor ostavlja otvoreno pitanje nije li možda ovaj običaj ostatak jedne bratovštine.

Slijede manji radovi: Istvána Tálasija **Izmjena alata kod žetve**; Ferenc Szabó **Čarde**, tj. samotne gostionice na pustarama juga Panonske nizine (s topografskim kartama, tabelama i jednom fotografijom); Bálinta Heltaija o rimlj. mađarskih narodnih pjesama; Juliane Örsi **O jednom obliku umjetnog srodstva u društvu Karcaga**. Obraduje se uloga krsnog kuma u raznim prilikama života, počev od rođenja pa sve do smrti i nasljeđivanja.

Ferenc Schram u radu **Razvoj jedne grupe narodnih pjesama u Mađarskoj** govori o stoljetnom razvoju pjesama koje pjevaju hodočasnici pješakeći na mjesta hodočašća i prilikom povratka

kućama. Donosi primjere i note pjesama.

U jednom dokumentu iz 1455. godine neki događaj se datira kao »dies concussionis ovorum«. O ovome nazivu Ferdinánd Barna u svome djelu o prareligiji Mađara, tiskanom 1881. godine, rezignirano primjećuje: »... o takvom danu u Mađarskoj ništa nam nije poznato na mađarskom jeziku.« Na osnovi novijih podataka i istraživanja u Moldaviji Pál Péter Domokos dokazuje da se radi o nedjelji poslije Uskrsa, kada se djevojke kucanjem crvenih jaja sestrima, postaju »mátke«, a bratime se i veći dječaci i mladići i postaju »vér« (plural: »vérék«). Za ovu nedjelju zabilježen je na više mjesta u Moldaviji naziv »mátkázó vasárnap«, a u Göcseju »mátkáló vasárnap«, tj. nedjelja »matkanja«.

Autor citira Teklu Dömötör, koja se poziva na raniji dokument iz 1380. godine iz Historijskog arhiva Hrvatske u Zagrebu. Uspoređujući više izvora, dolazi do zaključka da je »dies concussionis ovorum« bio ponedjeljak poslije prve nedjelje iza Uskrsa i da se kasnije premjestio na dan ranije, tj. na nedjelju.

József Für opisuje izradu opanaka, počev od kupovine sirove kože, pa preko štavljenja i bojenja kože, sve do izrade gotovih opanaka. Priložio je devet fotografija i osam vrlo instruktivnih crteža.

Erzsébet Sergő izvještava o kalupima za voštane zavjetne predmete; Zsuzsa Varga o istraživanju narodnih slika i kipova prošteništa; Ibolya Forrai o koledanju kod Škulaca preseljenih u županiju Tolna; László Felföldi piše o dramatičnim momentima običaja kolinja u županijama Békés i Csongrád: među ostalima dolaze i prerušeni »gosti«, ima mnogo šala, pa i drastičnih, zatim se pjeva, pleše, a ne izostaje ni darivanje »gostiju«.

Slijedi iscrpan, s 12 slika ilustrirani rad, Vincea Börcsöka **Čuvanje zrelog roda grožđa, berba i berbena zabava na pijesku u okolici Segedina**. Najprije se opisuje primanje čuvara u službu, njegove prinadležnosti, način čuvanja grožđa od štetočina i lopova. Daje se detaljan opis berbe i cjelokupnog pribora za berbu grožđa. Opisuje se povorka prije zabave, sama zabava i običaji na zabavi.

Ernő Szűcs Tárkány piše o oporuka-
ma seljaka u Makóu. U gradskom ar-
hivu Makóa nalazi se oko 800 oporuka
iz vremena između 1766. i 1850. godine.
Autor izvještava o sadržaju i obliku
oporuka te o pravnim propisima iz tog
feudalnog doba. Donosi tekst 11 oporu-
ka, 2 fotografije i jedan popis ostav-
štine.

Pál Zöldy daje iscrpan prikaz odgo-
ja djece u siromašnim obiteljima u
Topolyi oko god. 1900. Opisuje se ži-
vot djeteta u kolijevci, zatim u doba
kada je već napustilo kolijevku, pa
kada već izlazi i na ulicu, kada poči-
nje raditi — to je paralelno s igrom,
još prije škole — zatim kada polazi na
svoje kratkotrajno školovanje.

Pod naslovom **Poezija agrarnosocija-
lističkog pokreta Szántó Kovács** Dezső
Nagy govori o pokretu u Hódmezővá-
sárhelyu između 1892. i 1894. godine
pod rukovodstvom Jánoša Szántóa Ko-
vácsa (1852—1908). Pored međunarod-
nih pjesama radničkog pokreta bilo je
ovdje pjesama lokalnog porijekla, tako
pjesama u povodu 1. maja, zatim pje-
sme prilikom parlamentarnih izbora,
balada u povodu krvavo ugušenog
ustanka, posmrtna pjesma prilikom
smrti Szántóa Kovácsa i druge.

Bela RÖMER

**A BÉKÉS MEGYEI MŰZEUMOK
KÖZLEMÉNYEI, 1, 1971, 183 str;
2, 1973, 265 str; 3, 1974, 300 str.**

Muzeji županije Békés na ravnici za-
padne Mađarske odlučili su izdavati
zajedničke edicije u obliku godišnjaka.
Time namjeravaju dati publicitet radu
muzeja i omogućiti istraživačima da
objavljaju radove iz lokalne tematike
s područja arheologije i etnografije.

Svezak 1/1971. obrađuje isključivo
rezultate radova oko iskopavanja gro-
bova iz X. stoljeća.

Za etnologa su važni podaci koji uka-
zuju na pogrebne običaje iz vremena
dolaska Madara u Panonsku nizinu.

Oko kostura vrlo često su nađene stre-
lice koje po položaju ukazuju na to da
su dospjele u grob poslije pogreba.
Ovaj običaj, kao i običaj sakaćenja
nogu pokojnika, objašnjava se kao
mjera opreza od povampirivanja po-
kojnika.

Radovi su bogato ilustrirani i popra-
ćeni zemljopisnim kartama.

Svezak 2/1973. donosi, pored pretež-
no arheološkog materijala, vrlo iscr-
pan rad Józsefa Bannera o imenima i
nadimcima u jednom mjestu u župa-
niji, zatim jednu ornitološku studiju i
bibliografiju.

Posebne je pažnje vrijedan iscrpan
i vrlo instruktivno ilustriran rad Zol-
tána Erdélyia i Bele Šiša o restauri-
ranju suvače (mlina na konjski po-
gon) u Szarvasu. Objekt je proglašen
i kulturnim spomenikom. Autori ističu
da objekt ima i konstrukcijsku i etno-
grafsku dokumentaciju, a postoji i film
o radu mlina.

Bela Šiša izvještava o restauriranju
i djelomičnoj rekonstrukciji jedne slo-
vačke seljačke kuće u Békéscsabi, koja
je time pretvorena u muzejski objekt.

Igor Grin je između 1969—1972. go-
dine magnetofonom snimao narodne
pjesme u selu Battonya među Srbima
preseljenima iz Banata četrdesetih go-
dina XVII. stoljeća. Njegov je rad
pod naslovom **Šest južnoslavenskih na-
rodnih pjesama iz Battonye** izbor iz
spomenute zbirke. Kao zajedničke oso-
bine prikazanih pjesama iznosi da su
epskog karaktera, a da samo u dvije
pjesme ima lirskih elemenata; dalja
karakteristika pjesama jest jača ili
slabija povezanost s povijesnim doga-
đajima, posebno pak njihova veza s
turskim vremenima. S tim u vezi ci-
tira Delorka, Maretića i M. Bošković-
-Stulli o važnosti tih pjesama s povi-
jesnog aspekta i o potrebi opreza pri
upotrebi tih pjesama kao povijesnih
izvora.

Pošto je dao analizu pjesama (pose-
bno pjesme **Kosovska bitka**), autor do-
nosi originalan tekst pjesama i njihov
prijevod na mađarski. Spominje ove
narodne pjesme: **Kosovska bitka, Bo-
lan Kraljević Marko, Kad se ženi, Ka-
ži, Jelo, Jovan i Jovanka, Na Šabac
je udario...**

Sv. 3/1974. posve je etnografskog sa-
držaja, kao što se vidi i iz naslova
Etnografske studije iz Tótkomlósa.